

# Välismaalaste kohanemine Eesti kohalikes omavalitsustes

**Raporti koostaja:**

Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM)

28.02.2019



## Sisukord

UURINGU TAUST JA EESMÄRGID .....	3
METOODIKA JA VALIM .....	4
ANDMETÖÖTLUS.....	4
UURINGU TULEMUSED .....	4
Kohalikus omavalitsuses (KOV) registreeritud välisriigi kodanikud .....	4
KOV-s elavate välismaalaste lõimumine kohaliku kogukonnaga .....	5
KOV-s tagatud välismaalaste kohanemist toetavad tegevused.....	8
Kitsaskohad KOV- i poolt osutavate teenuste kättesaadavuse tagamisel välismaalastele .....	11
KOV-s spetsiaalselt välismaalaste kohanemise toetamisele keskenduv struktuurüksus, spetsialiseerunud töötaja(d) .....	13
KOV-s korraldatud lõimumise valdkonna tegevuste ressursikate. ....	15
Tugi KOV-le välismaalaste kohanemise toetamiseks .....	17
Osalus koolitustel.....	20
Koolitusvajadus .....	22
KOV-de vajadus omada strateegiat, mis edendaks/toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse. ....	24
Täiendavad kommentaarid .....	25
KOKKUVÕTE .....	26
SOOVITUSED .....	28
LISA 1.....	31

## UURINGU TAUST JA EESMÄRGID

Iga-aastaselt tullakse välisriikidest Eestisse üha enam õppima, töötama või oma Eestis elava perekonnaliikme juurde, aga ka teistel alustel (nt investering, rahvusvaheline kaitse jm). Praktikas leiab välismaalaste kohanemine Eesti eluga aset kohalikul tasandil ning kohalikel omavalitsustel (KOV) on koostöös teiste osapooltega oluline roll ühtse ja kaasatud kogukonna kujundamisel.

**Käesoleva uuringu eesmärk on** kaardistada KOV-des kasutusel olevad praktikad, mis võivad mõjutada KOV-i territooriumil elavate välismaalaste kohanemist. Samuti on uuringu eesmärgiks välja selgitada, kas ja millist tuge soovivad või vajavad omavalitsused välismaalaste vastuvõtmisel ja nende kohanemise toetamise edendamisel. Tuginedes uuringu tulemustele tuuakse raportis esile ettepanekud, mis edendaksid välismaalaste kohanemist KOV-s ja KOV-i võimekust antud temaatikaga tegeleda.

Kohanemine on lai ning mitmeti tõlgendatav mõiste. Antud uuringu raames peame kohanemist lõimumise sünonüümiks. Arengukavas „Lõimuv Eesti 2020” mõistetakse lõimumise all ühiskonna kultuurilise, poliitilise ja sotsiaalmajandusliku sidususe suurenemist. Lõimumisprotsessi tulemusel vähenevad ühiskonnaliikmete keelelis-kultuurilisest taustast ja rahvuslikust kuuluvusest tingitud erinevused ühiskonnaelus osalemisel. Lõimumine teeb võimalikuks ühise jagatud Eesti riigiidentiteedi kujunemise, suurendab inimeste seotustunnet riigi ja teiste ühiskonnaliikmetega, toetab majanduse kasvupotentsiaali ning riigi stabiilsust.

Käesolev uuring viidi läbi Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) Eesti esinduse koostöös.

IOM lähtub põhimõttest, et humaanne ja hästikorraldatud migratsioon toob kasu nii migrantidele kui ka ühiskonnale tervikuna. Rahvusvahelises keskkonnas valitsustevahelise organisatsioonina tegutseva IOM-i eesmärgiks on kaasa aidata migratsiooniga seotud praktiliste väljakutsete lahendamisele, suurendada sallivust migratsiooniga seonduvate teemade osas, edendada migratsiooni kaudu sotsiaalset ja majanduslikku arengut ning töötada migrantide inimväärika kohtlemise ja heaolu nimel. Integratsiooni valdkonnas toetab IOM strateegiate väljatöötamist ning kohalike omavalitsuste võimekuse edendamist, mis toetavad migrantide lõimumist kohaliku kogukonda.

Raportis esitatud arvamused ei väljenda organisatsiooni seisukohti.

## METOODIKA JA VALIM

Käesolevas uuringus kasutati andmete analüüsil ja järelduste tegemisel kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmeanalüüsi meetodeid. KOV-de seisukohtade väljaselgitamiseks viidi läbi ankeetküsitlus veebikeskkonnas (vt Lisa 1). Ankeetküsitlus sisaldas nii avatud kui ka valikvastustega küsimusi.

Küsimustik edastati kõikidele Eesti kohalikele omavalitsustele 16. novembril 2018. Meeldetuletused küsimustikule vastamiseks edastati 27. detsembril 2018. Küsimustikule saadi viimane vastus 04. jaanuaril 2018. Kokku vastas küsimustikule 42 KOV-i.

## ANDMETÖÖTLUS

Küsimustiku vastuste põhjal koostati analüüs KOV-i praktikatest välismaalaste kohanemise toetamisel ning täiendava toe vajadusest. Avatud küsimuste vastused jagati mõõtmiseks kategooriatesse ning enam esinenud vastused esitatakse tabelites. Täiendavalt tuuakse kvalitatiivse analüüsi tulemusel raportis välja KOV-de selgitused. Valikvastuseid ning kategooriatesse jagatud vastuseid avatud küsimustele analüüsiti, kasutades andmetöötluspaketti MS Excel.

Analüüsi esimeses osas tuuakse küsimustiku vastustele tuginedes esile hetkeolukord, kuidas KOV-des välismaalaste kohanemist toetatakse. Analüüsi teine pool annab vaate edaspidiseks, millist tuge vajaksid KOV-d, et välismaalaste kohanemist toetada ning KOV-de vajadus omada välismaalaste kohanemist toetavat strateegiat.

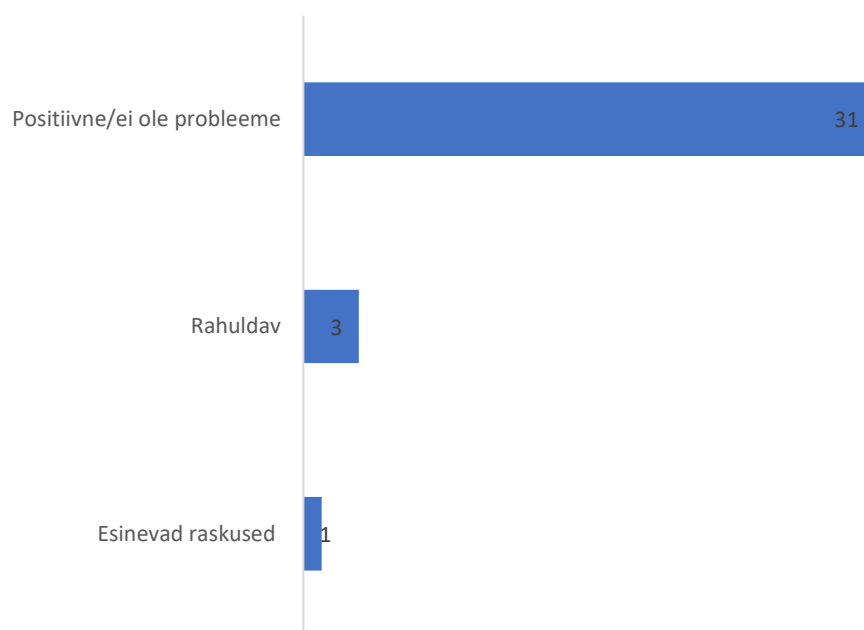
## UURINGU TULEMUSED

### Kohalikus omavalitsuses (KOV) registreeritud välisriigi kodanikud

Välismaalaste arv kohalikes omavalitsustes erineb sõltuvalt omavalitsuse suuruselt. Kõige enam on laekunud vastuste põhjal välismaalasi registreeritud Tallinnas (63 480), Narvas (22 300) ning Tartus (10 728). Küsimustele vastanud KOV-des elavate välismaalaste arvu aritmeetiline keskmine on 2976 ning mediaan keskmine 262, 5.

KOV-del paluti välja tuua 5 peamist välismaalaste päritoluriiki. Kõige sagedamini nimetati päritoluriikidena: Venemaa, Ukraina, Soome, Läti, Saksamaa ning Leedu. Antud tulemused on kooskõlas rahvastikuregistri andmetega seisuga 01.01.2019, mis käsitlevad Eestis elavate teiste riikide kehtivate elamisõigustega kodanike arvu.

## KOV-s elavate välismaalaste lõimumine kohaliku kogukonnaga



Joonis 1 . Hinnang välismaalaste lõimumisele kohaliku kogukonnaga, n= 41

Enamik küsimustikule vastanud KOV-dest hindas välismaalaste lõimumisega kohaliku kogukonda ei ole probleeme. Kolm KOV-i hindas, et välismaalaste lõimumine on rahuldav ning vaid ühel korral rõhutati, et esinevad raskused. Siiski toodi KOV-de poolt järgnevates küsimuste vastustes läbivalt esile mitmeid kitsaskohti, mis KOV-des välismaalaste kohanemise toetamisel, sh teenuste osutamisel esinevad.

Positiivsete näidetena toodi esile laste kohanemist. Leitakse, et lapsed kohanevad kiiresti, omandavad eesti keele, kultuuri ja traditsioonid. Samuti toodi esile, et tänu lastele omandavad ka vanemad eesti keele kiiremini. Näitena toodi, et lasteaiad ja koolid kaasavad erinevate tegevuste raames ka lapsevanemaid, mis omakorda toetavad välismaalaste suhtlust kohaliku kogukonnaga.

Selgitati, et välismaalased on valmis ise kohanema ning kohanemist toetavad kogukond ja tööandjad. Toodi ka välja, et lõimumine toimub kaasamise ja ühiste tegevuste kaudu. Näitena toodi ühiseid kultuuriüritusi, eksisteerivaid kultuuriseltse ning aktiivset rahvuste ümarlauda. Positiivsete näidetena mainiti veel, et välismaalased on leidnud endale kohalikust elanikust kaaslase, loonud oma pere ja lõimunud kohaliku kogukonda. Ühe KOV-i poolt mainiti ka, et KOV-s elavad välismaalased on juba KOV-i pikaajalised elanikud ja on edukalt kohanenud ning uussisserändajaid KOV-s ei ole.

Ühe KOV-i poolt toodi esile ka kogukonna avatud meelestatus, rõhutades, et KOV-i elanikel on tekkinud võimalus tutvuda teiste kultuuride esindajatega. Lisaks viidati uuringule<sup>1</sup>, mis on

<sup>1</sup>Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017, <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>

näidanud, et kohalik elanikkond suhtub välismaalastesse positiivselt ja välismaalased hindavad oma kohanemist hästi.

KOV-d tõid esile ka kitsaskohad, mis neil välismaalaste kohanemise toetamisel esinevad.



Joonis 2 . Kitsaskohad välismaalaste lõimumisel kohaliku kogukonda, n=41

### *Keeleoskus/barjäär*

Kitsaskohana välismaalaste lõimumisel kohaliku kogukonda toodi KOV-de poolt peamiselt esile välismaalaste puudulikku eesti keele oskust ja tekkivat keelebarjääri teenuste tagamisel välismaalastele. Samuti mainiti ka KOV-i töötajate puuduliku võõrkeelte oskust.

### *Keeleõppe võimalused*

Probleemina rõhutati väiksemate omavalitsuste poolt tasuta eesti keele õppe võimaluste puudumist. Ühe väiksema KOV-i poolt mainiti, et eesti keele õpetajatel ei ole mõne eesti keele tunni andmise pärast motivatsiooni KOV-i kohale sõita. Tulenevalt ebapiisavast transpordiühendusest suurema keskusega on ka välismaalastel seal toimuvatel kursustel keerukas osaleda.

### *Infopuudus*

Mitmel korral rõhutati, et sisserändajatele pole kättesaadav arusaadavas keeles infot, mis toetaks lõimumist. Samuti mainiti, et ka KOV-i enda töötajatel on kohanemise toetamisest piiratud teadmised.

### *Erinev kultuur ja traditsioonid*

Lisaks keelebarjäärile nähti murekohana ka võõrast kultuuri ja traditsioone. Toodi esile, et endistest Nõukogude Liidu liikmesriikidest pärit isikud kohanevad rahuldavalt, aga suuremad raskused kohanemisel on nõ „eksootilisematest riikidest isikutega“, tulenevalt erinevast kultuurist, hoiakutest, harjumustest ja keelest.

#### *Välismaalastest laste kaasamine haridussüsteemi*

Probleemkohana toodi välja ka laste integreerimist haridussüsteemi. Rõhutati, et keeleprobleemide lahendamine koolis nõuab lisaressurssi. Vajalik oleks, et võõrkeelt kõnelevat last saaks aidata spetsialist, kes kõneleks lapse emakeelt. murekohana ka mõningate lastevanemate vähene koostöö haridusasutustega.

#### *Kohanemine peamiselt venekeelsesesse kogukonda*

Probleemina toodi ka esile, et eelkõige vene keelt kõnelevad sisserändajad kohanevad kiiresti venekeelsesesse kogukonda, aga kuna eestikeelne elanikkond on väike, on neil piiratud võimalused tutvuda eesti kultuuriga ja õppida eesti keelt. KOV-i poolt, kus hinnati välismaalaste kohanemist rahuldavaks, põhjendati oma seisukohta sellega, et rahvaarvult suuremad kogukonnad hoiavad omaette. Viidates uuringule<sup>2</sup> toodi esile, et venekeelsed uussisserändajad hindavad oma kohanemist Eestis madalamalt kui ingliskeelsed uussisserändajad.

#### *Täiendavad teemad*

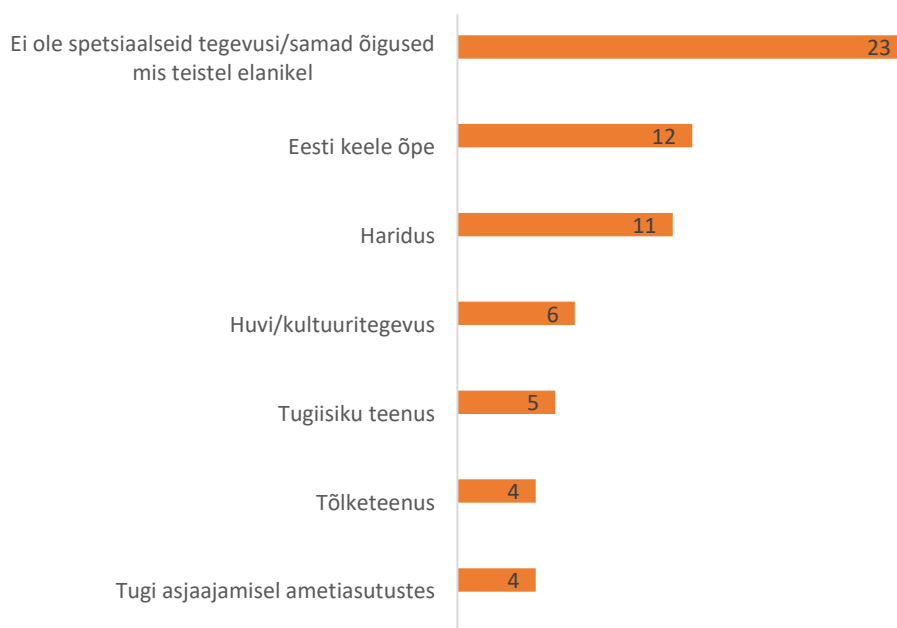
Täiendava murekohana toodi välja ühiskonna negatiivne suhtumine muu keele, kultuuri ja nahavärviga inimeste suhtes. Mainiti ka vähest riigipoolset ettevalmistust ja tuge KOV-le, et välismaalasi paremini KOV-i integreerida. Ühel korral selgitati, et peamised probleemid ei esine KOV-i registreeritud välismaalastega, vaid KOV-i territooriumil viibiva ajutise tööjõuga.

#### **Kokkuvõte**

Kokkuvõttena saab järeldada, et suur osa KOV-e hindab välismaalaste lõimumist kohaliku kogukonda positiivselt. Eelkõige toodi esile välismaalastest laste kiiret kohanemist kohalikus kogukonnas. Kuigi üldine hinnang välismaalaste kohanemisele on positiivne, toodi siiski esile mitmeid kitsaskohti. Peamiste kitsaskohtadena rõhutati keelebarjääri välismaalaste ja KOV-i ametnike vahel, sealjuures keelebarjäärist tulenevaid probleeme olulise kohanemist toetava info kättesaadavusel välismaalastele. Samuti nähakse kitsaskohana ressursipuudust laste haridussüsteemi lõimumise jaoks; välismaalaste lõimumist suurtesse vähemusrahvuste kogukondadesse ning piiratud võimalusi praktiseerida eesti keelt. Samuti toodi esile ühiskonna üleüldine negatiivne suhtumise välismaalastesse.

<sup>2</sup> Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017, <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>

## KOV-s tagatud välismaalaste kohanemist toetavad tegevused



Joonis 3 . KOV-s tagatud välismaalaste kohanemist toetavad tegevused, n=42

### *Välismaalased kaasatakse tavateenustesse võrdselt teiste elanikega*

Enamikes KOV-des spetsiaalselt välismaalastele suunatud tegevusi ei ole, kuid välismaalased, kel on selleks õigus, saavad kasutada tuge ja teenuseid, mis on tagatud ka teistele KOV-i elanikele. Spetsiaalselt välismaalastele suunatud teenuste puudumist põhjendati vastava vajaduse puudumisega. Välismaalastega tekkinud küsimused või probleemid lahendatakse paljudel juhtudel juhtumipõhiselt ja vastavalt vajadusele. Toodi ka välja, et kuigi KOV välismaalastele spetsiaalselt teenust ei paku, ollakse vajadusel valmis teenust mujalt tellima.

### *Eesti keele õpe*

KOV-s võimaldatud teenuste osas, mis toetavad välismaalaste kohanemist, toodi mitmel korral esile eesti keele õppe võimalusi. Muuhulgas toodi välja, et KOV-s pakub eesti keele õpet Tartu Rahvaülikool. Lisaks pakutakse KOV-i poolt rahastatud keeleõpet. Nii keeleõppe kui nõustamisteenuse osas mainiti ka Integratsiooni Sihtasutuse poolt pakutavaid teenuseid. Lisaks toodi välja, et KOV-s toimuvad keeleõpet toetavad „Eesti keele kohvikud“. Samuti mainiti tööandjate poolt pakutavaid keelekursusi välismaalastest töötajatele.

### *Haridus*

Hariduse valdkonnas rõhutati, et laste kohanemist toetatakse koolides, huvikoolides ja spordiklubides. Toodi välja, et eesti keelest erineva kodukeelega lastele toimub eesti keele lisaõpe. Lisaks mainiti, et lasteaedades on rakendatud keelekümblust. Positiivse praktikana toodi välja, et koolid ja lasteaiad on valmis võtma vastu kõiki lapsi olenemata nende



päritolust. Hariduse valdkonnas nimetati ka inglise keeles olevat õppeprogrammi, milles välismaalastest lastel on võimalik osaleda. Selgitati ka, et venekeelsetele lastele on tagatud tugiteenused emakeeles (psühholoog, logopeed). Kõrgkoolide näitel toodi aga välja, et KOV-s elavatele välistudengitele pakuvad kõrgkoolid tugiisikuprogrammi.

### *Huvitegevus*

Välismaalaste kohanemise juures peeti oluliseks ka KOV-s võimaldatud huvitegevust (sport, kultuur vms). Positiivse näitena toodi esile, kuidas vald läbi rahvamajade tegevuste toetab välismaalaste osalemist vabaaja tegevustest ning integreerumist kogukonda. Samuti rõhutati kultuuriseltside rolli kohanemise toetamisel. Toodi ka esile, et vähem kui spordi- ja huvitegevuses on välismaalased osalemas külaseltside ja MTÜ-de tegevuses.

### *Tugiisiku- ning tõlketeenus*

KOV-de poolt toodi esile välismaalasi toetav tugiisiku teenus, aga ka tõlketeenus, eelkõige rahvusvahelise kaitse saajatele.

### *KOV-i poolne tugi asjaajamisel ning info andmisel*

Rõhutati KOV-de poolset tuge välismaalastele asjaajamisel kohalikus omavalitsuses. Selgitati, et KOV-s antakse välismaalastele infot vajalike teenuste, hariduse, tervishoiu, sotsiaalhoolekande jms kohta. Näitena toodi, et KOV-i ametnikud suhtlevad inimestega vajadusel ka inglise ja vene keeles. Ühe KOV-i poolt selgitati, et kui välismaalane tuleb oma elukohta registreerima, on KOV-i registripidaja esmane töötaja, kes annab talle vajaliku info KOV-s elamise kohta. Positiivse näitena toodi esile, kuidas KOV aitab uussisserändajatel otsida keelekursusi ning soovitatakse võimalusi vaba aja veetmiseks: treeninguid, huviringe, klubilisi tegevusi jms.

Info võimaldamise osas toodi hea praktikana välja, et välismaalased saavad selleks kasutada linna kodulehte. Kodulehe statistika põhjal on ingliskeelsete kasutajate seas enam otsitavateks teenusteks elukoha registreerimine, millele järgnevad mänguväljakute kohta informatsiooni andev teenuskaart ja erinevad spordialad nagu võimlemine, ujumine ning korvpall.

### *Täiendavad praktikad*

Hea praktikana toodi Tallinnas tegutsev Eesti Rahvusvaheline maja, mis pakub välismaalastele erinevaid teenuseid ja nõustamist (sh Perekonnaseisumet pakub elukohateate registreerimise ja igapäevase asjaajamisega seotud nõustamisteenust, Linnakantselei jagab elukondlikku ja kultuurialast infot, Ettevõtlusamet hakkab pakkuma ettevõtluse nõustamisteenust. Erinevaid teenused pakuvad veel Siseministerium, Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Töötukassa ja Integratsiooni Sihtasutus).

Kohanemise toetamisel toodi esile ka töötukassa roll välismaalastele töö leidmise toetamisel. Oluliseks peeti ka tööandjate rolli keeleõppe ja erinevate tugiprogrammide võimaldamise näol. Näiteks mainiti ühe KOV-i poolt, et neil eraldi välismaalastele kohanemist toetavaid tegevusi ei ole tagatud, kuid sellega tegelevad tööandjad.

Tervishoiuvaldkonnas toodi hea praktikana esile, et üks vastanud KOVIDest on algatanud koostööd esmatasandi arstiabi pakkumiseks lisaks eesti ja vene keelele ka inglise keeles.

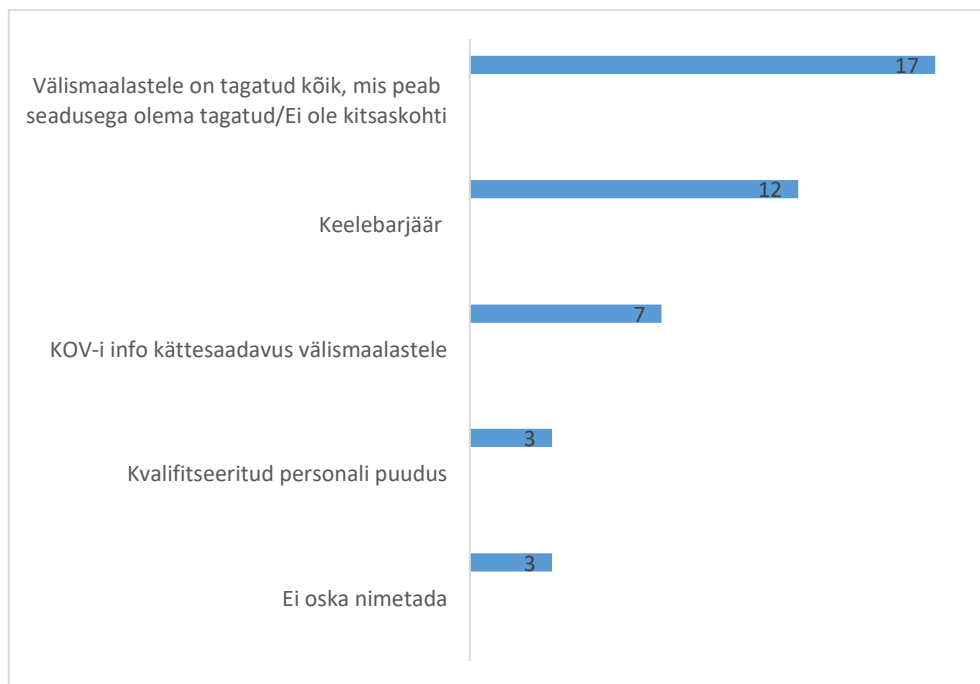
Viidati ka siseministeriumi poolt võimaldatud kohanemisprogrammidele, mis on suunatud Eestis alla viie aasta viibinud välismaalastele, kes on Eestisse tulnud elamisloa alusel õppima, töötama, perekonnaliikmena või muudel põhjustel.

Kohanemist toetavate tegevustena nähti suuremates KOV-des ka välismaalaste MTÜ-sid, mida toetab KOV samadel alustel nagu teisi KOV-s tegutsevaid MTÜ-sid. Majutuse osas toodi näitena, et KOV-s elavatel vahetusõpilastel on võimalus kasutada KOV-i õpilaskodu ning KOV-s olevas hostelis on võimalus pakkuda majutusteenust välistööjõule. Kohanemist toetava algatusena nimetati lisaks veel ka toidupanka, psühholoogilist nõustamist ja Ohvriabi teenust.

#### **Kokkuvõte**

KOV-de vastustest ilmnes, et valdavalt KOV-des spetsiaalselt välismaalastele suunatud tegevusi ei ole, kuid välismaalased, kel on selleks õigus, saavad kasutada tuge ja teenuseid, mis on tagatud ka teistele KOV-i elanikele. Paljud KOV-d leidsid, et spetsiaalselt välismaalastele suunatud tegevusi kohanemise toetamiseks vaja ei ole. KOV-s võimaldatud teenuste osas, mis toetavad välismaalaste kohanemist, toodi peamiselt esile välismaalastele võimaldatud eesti keele õpet ning tuge välismaalastest lastele haridusvaldkonnas (nt eesti keele lisaõpe ja keelekümbelus). Lisaks rõhutati mitmel korral KOV-s võimaldatud huvitegevust, tugiisiku- ning tõlketeenust ning KOV-i poolset tuge välismaalastele asjajamisel ning info andmisel. Mõnes KOV-s on hästi toimivaid praktikaid välismaalastele vajalike teenuste ja informatsiooni efektiivsest koondamisest, näiteks Tallinnas tegutsev Eesti Rahvusvaheline maja.

## Kitsaskohad KOV- i poolt osutavate teenuste kättesaadavuse tagamisel välismaalastele



Joonis 4. Kitsaskohad KOV-i poolt osutavate teenuste kättesaadavuse tagamisel välismaalastele, n= 41

### *Välismaalastele kättesaadavad seadusega ettenähtud teenused*

KOV-de poolt toodi mitmel juhul välja, et nende poolt on välismaalastele tagatud kohalike elanikega samadel tingimustel seadusega ette nähtud teenused. Mitmete KOV-de poolt rõhutati, et eraldi välismaalastele suunatud teenuseid ei ole või et vastav info puudub.

### *Keelebarjäär*

Valdavalt toodi kitsakohtadena esile keeleoskusega seotud probleemid. Osad KOV-d tõid välja, et ametnike hea keeleoskus aitab mõnikord probleeme lahendada. Teised KOV-d ütlesid, et ühise keele puudumine välismaalase ja KOV-i töötaja vahel saab infovahetusel takistuseks. KOV-s osutavate teenuste puhul toodi keelebarjäär mitmel juhul näitena kui takistus arstiabi tagamisel. KOV-d rõhutasid, et keelebarjäär raskendab terviseprobleemide lahendamist pere- ja eriarstide poole pöördumisel.

Keelebarjääri ületamiseks on vajalik tagada eesti keele õpe, kuid vastanute poolt toodi välja, et keelekursused ei ole KOV-s alati kättesaadavad. Toonitati, et tuleks suurendada keeleõppe võimalusi ja mahtu välismaalastele.

### *Info kättesaadavus*

Seoses keelebarjääriga rõhutati probleeme välismaalastele info kättesaadavusel. KOV-d selgitasid, et olukorras, kus välismaalasel puudub piisav keeleoskus võib infovahetus olla takistatud, mis omakorda võib põhjustada probleeme vajalike teenuste kättesaadavusega. KOV-d tõid esile, et info KOV-i teenuste kohta ja teenused on tagatud riigikeeles. Mainiti, et KOV-i kodulehel on info peamiselt eesti keeles ning muukeelne info on pigem suunatud turistidele. Toodi esile ka vajadus veebilahenduse järgi, mis lihtsustaks välismaalaste ligipääsu linna teenustele elektroonilises andmekogus. Samuti toodi mõningate KOV-de poolt välja, et tulevikus soovitakse valla poolt pakutavat informatsiooni anda ka inglise ja vene keeles.

Mainiti, et välismaalaste puudulik teadlikkus KOV-i teenuste kohta võib lisaks piiratud keeleoskusele tuleneda ka välismaalaste poolsest huvi puudusest.

### *Kvalifitseeritud personali puudus*

KOV-d tõid kitsaskohana välja välismaalastega töötamise osas kvalifitseeritud personali puuduse ning ebapiisavad teadmised sihtgrupi vajadustest. Mainiti, et KOV-s oleks vajalik ettevalmistusega ametnik (tugiisik), kes välismaalaste probleemidega tegeleks.

### *Rahvusvahelise kaitse saajatega seotud kitsaskohad*

Eraldi mainiti ka rahvusvahelise kaitse saajatega seotud kitsaskohti. Toodi esile, et antud sihtgrupile teenuste osutamisel tuleks suurendada tugiisiku rolli, et tagada kaitse saajate parem ligipääs teenustele, parem teavitatus, ulatuslikum kaasatus huvitegevusse ja kohalikku ellu ning tõhusam koostöö tugiisikute ja kohaliku omavalitsuse vahel. Leiti, et rahvusvahelise kaitse saajatele tuleks suurendada ka keeleõppe võimalusi ja mahtu.

### *Täiendavad kitsaskohad*

Majutusküsimuste osas toodi probleemina esile sotsiaaleluruumide puudumine. Samuti selgitati, et KOV-i poole on pöördutud, et valda tööle tulnud välismaalasi majutada.

Ühe kitsaskohana toodi välja, et KOV-s pole vastava rahvuse kultuuriselti, mis aitaks säilitada välismaalaste kultuuriruumi.

Samuti selgitati, et KOV-s on välismaalastele vajalike teenuste valik väike ning enamus teenuseid on kättesaadavad lähimas linnas.

KOV-d töid välja, et kitsaskohad tulenevad ka raha puudusest. Muuhulgas selgitati, et lasteaia- ja hoiuteenused vajavad lisaressurssi. Näiteks vajatakse raha keelekümbelprojektide jaoks haridusministeeriumilt ning leitakse, et vahendid võiksid olla veelgi kättesaadavamad.

#### **Kokkuvõte**

KOV-i poolt osutatavate teenuste kättesaadavuse tagamisel toodi peamiselt esile, et välismaalastele on kättesaadavad seadusega ettenähtud teenused, sh teenused, mis on võimaldatud ka teistele KOV-i elanikele. Kitsaskohtadena rõhutati välismaalaste ja ametnike puudulikku keeleoskust. Lisaks toodi välja vajadus lisaressursside järele haridusasutustes ning vajadus kvalifitseeritud personali, sealhulgas tugiisikute järele, kes aitaks välismaalastele ja rahvusvahelise kaitse saajatele vajalikku informatsiooni vahendada ning paremat ligipääsu KOV-i teenustele tagada.

[KOV-s spetsiaalselt välismaalaste kohanemise toetamisele keskenduv struktuurüksus, spetsialiseerunud töötaja\(d\)](#)

*Spetsiaalselt välismaalaste kohanemist toetav struktuurüksus ning spetsialiseerunud töötajad puuduvad*

Kõikide küsimustikule vastanud KOV-de poolt toodi välja, et neil ei ole spetsiaalselt välismaalaste kohanemise toetamisele keskenduvat struktuurüksust ega spetsialiseerunud töötajaid. Vastust põhjendati sellega, et vajadus vastava struktuurüksuse või spetsialiseerunud töötajate järele puudub. Selgitati, et kohanemist toetavad tegevused on kaetud olemasoleva struktuuriga, nt sotsiaaltöötajad nõustavad välismaalasi. KOV-de poolt selgitati, et välismaalastega tegelevad ametnikud nii nagu ka teiste KOV-i elanikega ning ühtset süsteemset juhtimist välismaalaste kohanemise toetamisel ei ole. Näitena toodi, et sotsiaaltöötajad nõustavad välismaalasi oma pädevuse piires. Samuti selgitati, et KOV-s pakuvad välismaalastele kohanemist toetavaid tegevusi tööandjad, kelle juures isikud töötavad.

Põhjalikumalt selgitati toimivat süsteemi Tallinna ja Tartu poolt.

Tallinna linna poolt selgitati, et spetsiaalset struktuuriüksust ja ametiisikuid, kes tegeleks ainult välismaalaste temaatikaga ei ole loodud, kuna kohanemist toetavad tegevused on kaetud olemasoleva struktuuriga. Tallinna näitel selgitati, et kohanemist toetavad läbi

sotsiaalteenuste ja –toetuste osutamise piirkonniti Tallinna linnaosavalitsustes asuvad sotsiaalhoolekande osakonnad, haridusteenuse küsimustega tegeleb Tallinna Haridusamet, perekonnaseisutoimingute registreerimisega tegeleb Tallinna Perekonnaseisusamet, ettevõtluse valdkonnas pakub nõustamisteenust Tallinna Ettevõtlusamet.

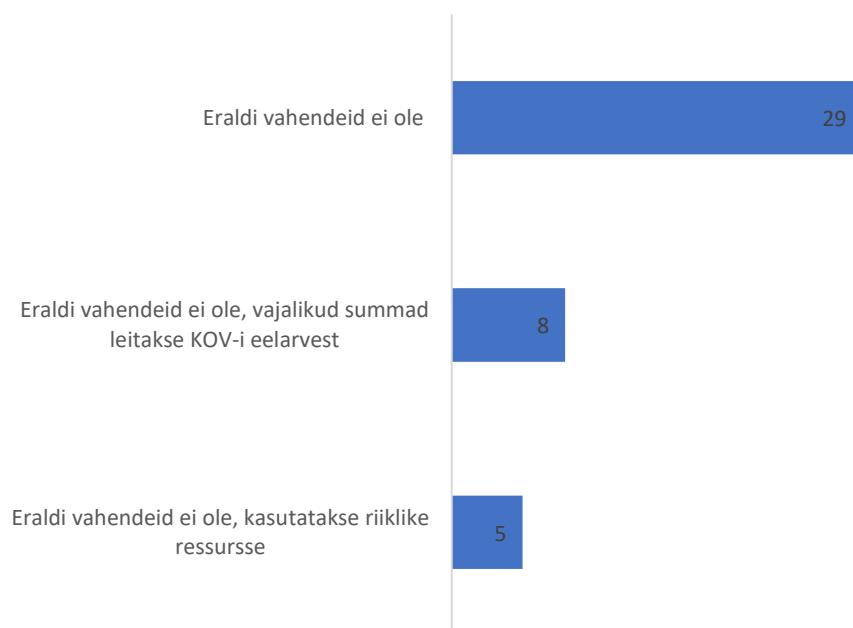
Tallinna Linnakantselei korraldab linna rahvussuhete ja lõimumisprogrammi (Tallinna Kodurahuprogramm) läbiviimist, mille eesmärkideks on luua usaldusväärseid suhteid eri rahvuste vahel, tagada linnaelanike turvalisus, vastastikune usaldus ja rahulik koostöö, ühendada eesti- ja venekeelset kogukonda ning kaasata Tallinnas elavaid rahvusvähemusi erinevates valdkondades. Programmi tegevusi viiakse põhiliselt ellu kodanikeühenduste poolt, mida koordineerivad linnakantselei töötajad muude tööülesannete hulgas. Tallinna Linnakantseleil on ka koordineeriv roll linna ja riigiasutuste vahel ümberasustamise ja -paigutamise programmide vahendusel saabuvate kaitse saanute Tallinna linna elama asumisel ja valdkonna kitsaskohtade lahendamisel.

Tartu linna poolt toodi näitena, et varasematel aastatel loodi pilootprojekti korras KOV-i eraldi koordinaatori ametikoht, mille eesmärk oli tegeleda rahvusvahelise kaitse saanute temaatikaga. Ametikoht loodi ajal, kui oli arvata, et Eestisse asub elama rohkem rahvusvahelise kaitse saajaid (EL rändekava raames). Kuivõrd sellel viisil saabujate arv jäi prognoositust väiksemaks, tegeles koordinaator terve linna vaates muudest riikidest saabujate küsimustega. Pärast aastast piltoeerimist, antud ametikoht kaotati ning teemaga tegeletakse edasi linna, kõrgkoolide, vabaühenduste jt huvitatute koostöös.

#### **Kokkuvõte**

Kokkuvõttes saab öelda, et Eesti KOV-des puuduvad spetsiaalselt välismaalaste kohanemist toetavad struktuurüksused ning spetsialiseerunud töötajad. KOV-d põhjendavad, et vajadus vastava struktuurüksuse või spetsialiseerunud töötajate järele puudub. Kohanemist toetavad tegevused on kaetud olemasoleva struktuuriga ning välismaalasi toetatakse nagu teisi KOV-i elanike. Samuti on mõningates KOV-des välismaalaste toetamisel aktiivne roll tööandjatel, kelle juures välismaalased töötavad, nt eesti keele õppe korraldamisel. Küsimustikust ilmnes, et ainuke ulatuslikum välismaalaste kohanemist toetav programm on Tallinna linna rahvussuhete ja lõimumisprogramm (Tallinna Kodurahuprogramm).

## KOV-s korraldatud lõimumise valdkonna tegevuste ressursikate.



Joonis 5 . KOV-s korraldatud lõimumise valdkonna tegevuste ressursikate, n= 42

### *Eraldi ressursikate puudub*

Küsimustikule vastanud KOV-d tõid peamiselt välja, et lõimumise valdkonna tegevustele puudub eraldi ressursikate. Paljudel juhtudel põhjendati, et vajadus täiendavate ressursside järele puudub. Vajaduse tekkimisel ollakse valmis taotlema lisaressurssi.

### *Vajadus täiendavate ressursside järele*

Teisalt toodi vajadus lisaressursi järele haridus- ja keeleõppe valdkonnas ning keelekümbluse vahendite lihtsamini kättesaadavaks muutmine . Näiteks selgitati, et koolides teevad õpetajad lisatööd üksikute lastega, kes vajavad keeletuge paljudes ainetes. Selleks, et toetada õpetajaid, kes seda tööd peavad tegema, KOV-l lisaressurss puudub. Samuti ilmnes vastustest teistele küsimustele KOV-de soov täiendava ressursi järele välismaalaste kohanemise toetamiseks ning oma ametnike pädevuse tõstmiseks.

### *Vajalikud vahendid linna või riigi eelarvest*

Lõimumist toetatakse läbi erinevate valdkondlike (haridus, kultuur, sotsiaal jne) tegevuste. Selgitati, et kõigile KOV-i elanikele, sh välismaalastele, osutatavad teenused ja toetused on kaetud linna või riigi eelarve vahenditega. Näitena toodi siinkohal, et vajalikud summad on kultuuri- ja haridusosakonna ning sotsiaalosakonna eelarves, või et tavapärase eelarve raames kasutatakse ressursse lähtuvalt vajadustest. Riiklike toetuste osas mainiti, et näiteks sotsiaalhoolekandeteenuste jaoks panustatud raha on tulnud riigilt. Samuti toodi näitena, et

täiendav keeleõpe lasteaedades ja koolides on rahastatud riigipoolse täiendava keeleõppe toetusega.

Mõningate KOV-de poolt selgitati, et lõimumisküsimustega tegeletakse vastavalt eelarve võimalustele juhtumipõhiselt. Näiteks selgitati, et kui on vaja konkreetne üksikprobleem lahendada kooli või lasteaia tasandil, siis seda ka tehakse ja leitakse rahaline kate KOV-i eelarvest. Samuti rõhutati, et vajaduse ilmnemisel kaalutakse katteallikate leidmist. Näitena toodi võimalus taotleda rahalisi vahendeid nii kultuuri- kui sotsiaalhoolekandest vastavateks tegevusteks.

#### *Täiendavad võimalused*

Praktiliste näidetena toodi veel välja, et ressursse taotletakse keeleõppeks läbi INNOVE ning ollakse osa saanud keelekümluse projektist. Selgitati, et vajadusel on kate ametnike keeleõppeks.

Lisaks selgitati, et lõimumivaldkonnaga seotud asutused panustavad omapoolselt (kõrgkoolid, linn jne) ja kaasatakse projektitoetusi.

Eraldi näitena toodi Tallinna poolt esile linna rahvussuhete ja lõimumisprogrammi (Tallinna Kodurahuprogramm) läbiviimist, mida rahastatakse linnaeelarve vahenditest. Programmil on alates 2008. aastast eraldi eelarvepositsioon linnaeelarves. Nendest vahenditest rahastatakse programmi tegevuste elluviimist mittetulundustegevuse toetamise, teavitustegevuse, koolitustegevuse ning kultuuriürituste korraldamise valdkondades.

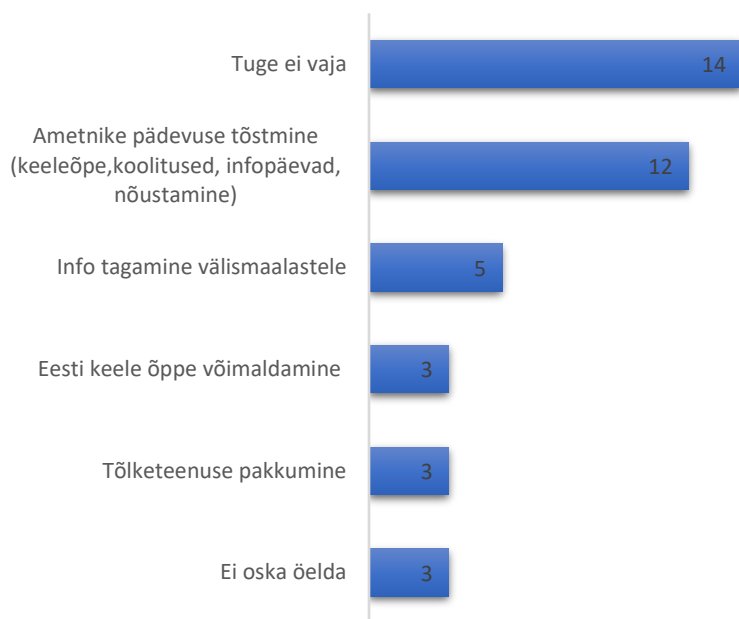
Tallinna elama asustatud ümberasustatud – paigutatud rahvusvahelise kaitse saajatele eraldab linn täiendavalt toetust nende erakorraliste ja ühekordsete vajaduste katmiseks. Selleks kasutatakse riigi poolt eraldatavat ühekordset abi, mida makstakse omavalitustele EL rändekava raames ümberpaigutatud ja –asustatud ning vastavasse omavalitsusse elama suunatud rahvusvahelise kaitse saajate toimetuleku ja kohanemise toetamiseks.

#### **Kokkuvõte**

KOV-de poolt toodi välja, et lõimumise valdkonna tegevustele puudub eraldi ressursikate, mida põhjendati taaskord vastava vajaduse puudumisega. Välismaalastele on võimaldatud samalaadne tugi ja teenused nagu teistele KOV-i elanikele. Taaskord rõhutati, et välismaalastele on tagatud samad teenused nagu teistele KOV-i elanikele ning teenused ja toetused on kaetud linna või riigi eelarvest. Välismaalaste lõimumise toetamisega tegeletakse juhtumipõhiselt ning vastavalt eelarve võimalustele. Eelnevalt nimetatud Tallinna linna rahvussuhete ja lõimumisprogrammi (Tallinna Kodurahuprogramm) rahastatakse linnaeelarve vahenditest.



## Tugi KOV-le välismaalaste kohanemise toetamiseks



Joonis 6. KOV-de vajadus täiendava toe järele välismaalaste kohanemise toetamisel, n= 42

### *Tuge ei vajata, kuid toe vajadus võib tekkida tulevikus*

Paljud küsimustikule vastanud KOV-d vastasid, et vajadus täiendava toe järele puudub, kuid mitmetel juhtudel ei välistata edaspidi vajaduse tekkimist.

### *Ametnike pädevuse tõstmine*

Peamiselt soovitakse tuge ametnike pädevuse tõstmiseks välismaalastega töötamisel. Vajaliku toe juures toodi läbivalt esile rahalisi vahendeid ja projektitoetusi.

### *Keeleõpe*

Mitmel korral töid KOV-d välja, et vajalik oleks ametnike keeleoskuse täiendõpe välismaalastega suhtlemiseks. Näitena toodi vajadus inglise ja vene keele koolituste järele.

### *Koolitused ja infopäevad*

Paljud KOV-d soovivad koolitusi ja infopäevi ametnikele ja asutuste juhtidele, aga ka spetsialistidele. Näiteks soovitakse kogemuskoolitusi (sh õppekäigud vms). Vajadus on infopäevade ja koolituste järele välismaalaste integratsiooni teemal. Spetsiifiliselt toodi ühe KOV-i poolt välja, et soovitakse R.Ringvee koolitust „Kultuurid, tavad, kombed“.

### *Nõustamine*

Mitmete KOV-de poolt toodi esile vajadus nõustamise järele. Soovitakse nõustamist ja kontakte, kuidas erinevate välismaalastega seotud olukordade ja muredega toime tulla. Ühe KOV-i poolt toodi praktilise näitena, et KOV-i töötajad vajavad eeskätt juriidilist nõustamist asjaajamistoimingutes ja riigi seadusloome ning teenuste osas, näiteks kuhu isik suunata

elamisloa ja dokumentide saamiseks, millistel tingimustel saab isik tööle asuda, kuidas leiab eluaseme, millal tal tekib õigus registreerida end valla elanikuks, et saada toetust, lasteaiakohta jne.

### *Info välismaalastele*

KOV-d soovivad tuge välismaalastele info tagamisel. Näiteks toodi esile, et koostatud võiks olla infovoldik olulisemate kontaktidega, et uussisserändaja teaks kuhu ja millise teemaga pöörduda. Voldik peaks olema isikule arusaadavas keeles (nt vene, soome, saksa, inglise k.).

Samuti rõhutati, et info võiks välismaalasele olla kättesaadav ühest kohast (nõ uhe ukse lähenemine).

Praktilise näitena toodi ka välja, et KOV-i arengukava koostades selgus, et peaks korrastama valla „sildimajanduse“, mis puudutab nt teadetetahvleid ja asutuste teenuseid. Samuti soovitatakse ka eraettevõtjatel vaadata üle nt kaubanduskeskustes sildid, mis on vaid eestikeelsed. Selgitati, et rahalisi vahendeid vajatakse, et muuta KOV-i veebileht inglise keelseks.

### *Eesti keele õppe võimaldamine*

Toodi esile, et vajalik oleks toetus eesti keele õppe korraldamiseks, sh keelekümluse pakkumiseks lasteaedades ja koolides. Samuti tuleks rahastada lisatöö, mida teevad õpetajad välismaalastest lastega.

### *Tõlketeenus*

Lisaks sooviksid mitmed KOV-d täiendavat tuge tõlketeenuse, sh materjalide tõlke järele. Toodi esile, et välismaalastele, kes eesti keelt ei oska, võiks riigi poolt olla tagatud tõlketeenus.

### *Töötamine*

Töötamise valdkonnas selgitati, et KOV-l oleks vaja teada välismaalt töötajaid värbavate tööandjate huve, ootusi ning vajaduste teadmist ja tundmist.

Lisaks toodi välja praktilise näitena, et KOV on koostöös ettevõtjatega arutanud, et välismaalaste suuremaks integreerimiseks peaks tegema ettevõtjatega koostööd keeleõppe jms korraldamisel. Ühe KOV-i poolt selgitati, et ettevõtjad teevad tööalast väljaõpet ja vähesel määral aitavad lahendada igapäevaseid olmeküsimusi oma jõududega.

Lisaks selgitati KOV-i poolt, et vajalikud oleksid ka sotsiaalsed töökohad.

### *Rahvusvahelise kaitse saajaid puudutavad küsimused*

Rahvusvahelise kaitse saajate osas tehti ettepanek, et isikute tööturul kohanemise toetamiseks oleks abiks riiklike tööharjutuskeskuste loomine, mis on levinud teistes EL-i riikides. Samuti peeti vajalikuks tugiisikute rolli tõstmist ja selleks riiklike ressursside suuremat eraldamist, et kaasata pagulasi aktiivsemalt hobi- ja kultuuritegevustesse ning kohalikku ellu.

### *Täiendavad teemad*

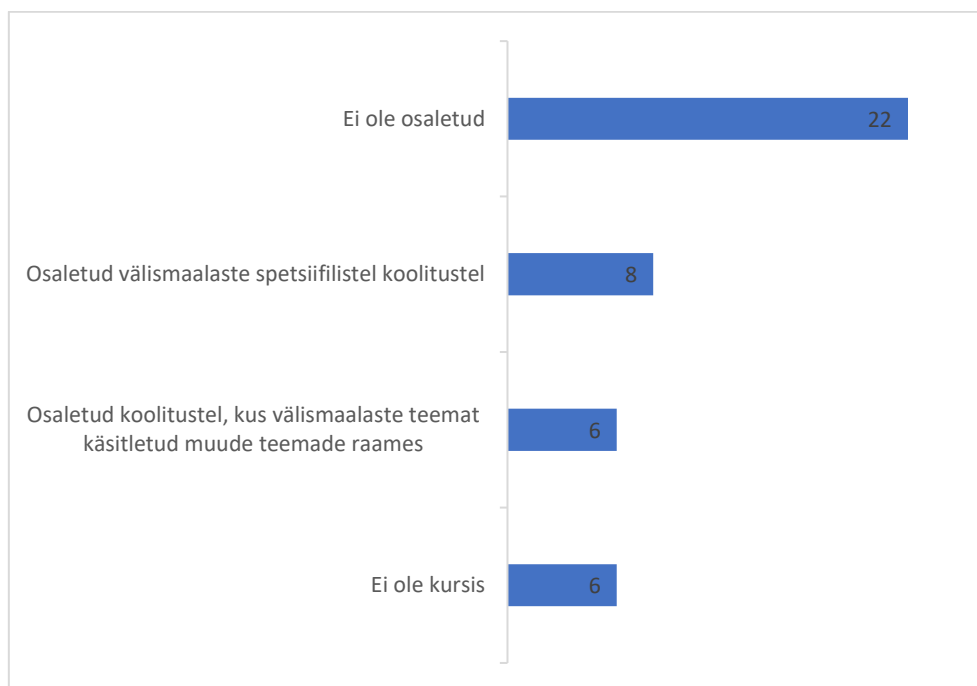
Tervishoiu valdkonnas toodi esile, et vajalik oleks tervishoiusüsteemiga koostöö arendamine (sh inglise keeles arstiabi kättesaadavus). Majutusküsimustes toodi välja, et vajadus oleks munitsipaalsete eluruumide järele. Ühe väiksem omavalituse poolt selgitati, et välismaalastel on suured probleemid sobiva eluruumi leidmisel, kuna üüriturul on hinnad kõrged, turg piiratud ning inimeste sissetulekud vajaliku üüri maksmise jaoks ebapiisavad.

Toodi ka esile vajadus tugiisikute järele kultuuri ja keele valdkonnas ning mainiti, et tulevikus võib KOV-l vaja minna araabia keelt oskavat töötajat/teenindajat. Rõhutati ka välismaalaste kohanemise toetamisel koostööd ministriumitega (SOM, välisministeerium, haridusministeerium jne). Muuhulgas toodi esile head koostööd PPA-ga.

#### **Kokkuvõte**

Paljud KOV-d leidsid, et vajadus täiendava toe järele välismaalaste kohanemise toetamisel puudub, kuid toe vajadus võib tulevikus tekkida. Samas leidsid paljud KOV-d, et vajadus toe järele eksisteerib ning seda eelkõige ametnike pädevuse tõstmiseks. Siinkohal toodi eelkõige esile vajadust ametnike keeleõppe, koolituste ning infopäevade järele, kuid samas ka vajadust tugiisikute rolli tõstmise järele. Samuti toodi mitmel juhul välja vajadus parandada info kättesaadavust välismaalastele. Lisaks rõhutati ka vajalikku toetust eesti keele õppe ja tõlketeenuse võimaldamiseks. Mainiti, et tuge võib minna vaja ka majutusküsimuste lahendamisel, näiteks võib tekkida vajadus munitsipaalsete eluruumide järele.

## Osalus koolitustel



Joonis 7. KOV-i või teiste teenusepakkujate töötajate poolt läbitud koolitused, mis toetavad välismaalastega töötamist, n=42

### *Koolitustel ei ole osaletud/ei olda kursis*

KOV-de töötajad ei ole üldjuhul osalenud koolitustel, mis neid välismaalastega töötamisel toetavad või ei olda nende osalusest teadlik. Mitmel juhul toodi esile, et puudub ka vajadus selliste koolituste järele.

### *Osaletud koolitustel, kus välismaalaste teemat on käsitletud teiste teemade raames*

Vastustest ilmnas, et erialaspetsialistid on oma valdkonna koolitustel saanud välismaalastega seonduvat infot (nt koolitootajatele, lasteaia, kultuuri jt erialade töötajatele suunatud koolitustel). Eraldi mainiti, et KOV-i töötajad on osalenud inglise keele õppes.

### *Osaletud välismaalaste-spetsiifilistel koolitustel*

Mõnedes KOV-des on ametnikud osalenud spetsiaalselt välismaalastega seotud koolitustel. Väljatoodud koolitused saab jagada järgnevatesse kategooriatesse.

- haridusvaldkonnaga ning uussisserändajatest laste kaasamisega seotud koolitused

Toodi välja, et koolituste tulemil on saadud teada kuidas ja mida teha, kui uussisserändajast laps tuleb lasteaeda/kooli. Eraldi mainiti osalust TÜ korraldatud moodulkoolitusel „Liitev klass, liitev kool november 2017 - aprill 2018“. Koolitus keskendus järgmistele teemadele: kuidas saavutada liitev koolikeskkond; uussisserändajate ja kultuuride erinevused klassiruumis; väärtuskonfliktid ja nende lahendamine erinevates situatsioonides ning kooli ja kogukonna partnerlus.

Lastega seotud koolituste osas toodi ka näitena, et KOV-i lastekaitsetöötaja on osalenud rahvusvaheliste lastekaitse juhtumite koolitusel. Selgitati ka, et valla haridusasutuste töötajad on osalenud haridus ja teadusministeeriumi (HTM) ja teiste asutuste poolt pakutavatel koolitustel.

- kultuurivaldkonda ja kultuuride vahelist suhtlust puudutavad koolitused

KOV-i töötajad on osalenud ka kultuurivaldkonda ja kultuuride vahelist suhtlust puudutavatel koolitustel. Näiteks on koolitustel keskendutud tööle erinevate kultuuriliste ja usuliste tõekspidamistega inimestega, aga ka radikaliseerumise temaatikale.

- uusmigrantidega seotud koolitused teistes EL liikmesriikides

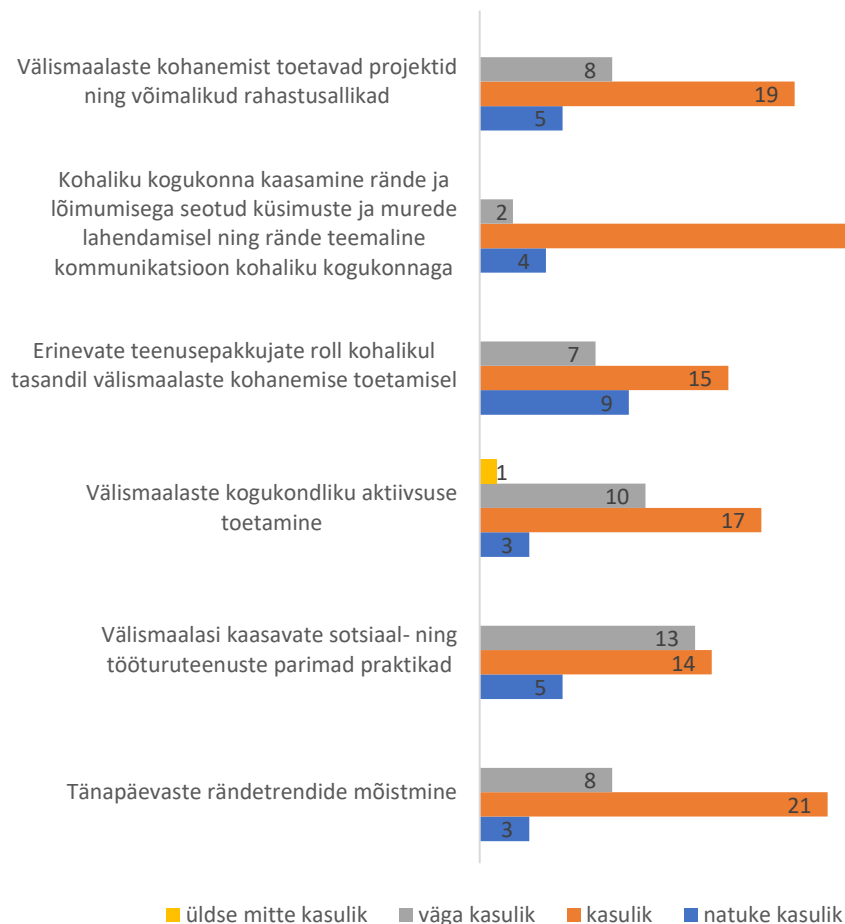
Lisaks toodi näitena, et KOV-i kultuurivaldkonna spetsialist on käinud end uusmigrantide osas koolitamas Taanis ja Poolas ning osalenud koolitustel Eestis.

- rahvusvahelise kaitse saajatega seotud infotunnid

Spetsiifiliselt rahvusvahelise kaitse saajaid puudutava info osas toodi esile, et linnas on loodud komisjon rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmise ja neile teenuste osutamise koordineerimiseks. Komisjon on korraldanud mitmeid ühiseid nõupidamisi sise- ja sotsiaalministeeriumi esindajatega, kes on esinenud ettekannetega ning informeerinud linna rahvusvahelise kaitse saajaid puudutavates küsimustes. Linna töötajad, kes on kontaktis välismaalastega, osalevad regulaarselt sotsiaalministeeriumi poolt läbiviidavatel infopäevadel pagulaste teemal.

Eraldi mainimist leidis ka Tallinna Linnakantselei koostöös IOMi ja Siseministeeriumiga korraldatud ümarlaud kolmandate riikide kodanike kaasatusprojekti teemal, kus osalesid ka linnaosade esindajad.

## Koolitusvajadus



Joonis 8. KOV-de vajadus täiendavate koolituste järele välismaalaste kohanemise toetamisel

Täiendavad koolitusteemad, n= 39

Küsimustikus paluti hinnata KOV-i töötajatele suunatud võimalikke koolitusteemasid skaalal väga kasulik, kasulik, natuke kasulik ja üldse mitte kasulik. KOV-d pidasid kõiki etteantud koolitusteemasid peamiselt kas väga kasulikuks või kasulikuks.

Kõige enam peeti väga kasulikuks koolitusi, mis keskendus:

- välismaalasi kaasavate sotsiaal- ning tööturuteenuste parimatele praktikatele.

Võrdselt väga kasulikuks või kasulikuks peeti koolitusi teemadel:

- välismaalasi kaasavate sotsiaal- ning tööturuteenuste parimad praktikad
- kohaliku kogukonna kaasamine rände ja lõimumisega seotud küsimuste ja murede lahendamisel ning rändeteemaline kommunikatsioon kohaliku kogukonnaga

Kõige enam nimetati ainult natuke kasulikuks koolitusi erinevate teenusepakkujate rollist kohalikul tasandil välismaalaste kohanemise toetamisel.

Täiendavate koolitusteemade hulka, mille vastu KOV huvi tunneks, ei lisatud üldjuhul ühtegi koolitust. Mõnedel juhtudel selgitati, et ei osata täpsustada, kuna puudub vajadus. Samas toodi ka esile, et kogemuste puudumisel on kõik valdkonda puudutavad koolitused kasulikud. Lisaks selgitati, et kuigi KOV-s endas ei ole rändeteema aktuaalne ja praktikat on vähe, siis teema üldiselt on aktuaalne ja vajalik on vallaametnike teadlikkuse tõstmine.

KOV-d, mis tõid välja vajaduse täiendavate koolituste järele, nimetasid koolitusi teemadel:

- teise kultuuritaustaga klientidega suhtlemise eripärad
- laste ja perede toetamine haridusasutustes
- R.Ringvee koolitus „Kultuurid, tavad, kombed“

Ühe KOV-i poolt toodi esile, et nad on valmis ise praktikat jagama, kuidas venekeelset kogukonda kaasata.

#### **Kokkuvõte**

Vastustest ilmnes, et enamikes KOV-des ei ole töötajad osalenud koolitustel, mis neid välismaalastega töötamisel toetavad või ei olda nende osalusest teadlik. Samas toodi ka välja, et kindlate valdkondade eksperdid on osalenud oma valdkonna koolitustel, mis on muuhulgas puudutanud temaatiliselt ka välismaalasi. Spetsiaalselt välismaalastele keskendunud koolituste osas nimetati haridusvaldkonnaga ning uussisserändajatest laste kaasamisega seotud koolitusi, kultuurivaldkonda ja kultuuride vahelist suhtlust puudutavaid koolitusi, uusmigrantidega seotud koolitusi teistes EL liikmesriikides, aga ka rahvusvahelise kaitse saajatega seotud infotunde.

Täiendavate koolituste osas hindasid KOV-d kõige kasulikumaks koolitust välismaalasi kaasavate sotsiaal- ning tööturuteenuste parimate praktikate kohta ning koolitusi kohaliku kogukonna kaasamisest rände ja lõimumisega seotud küsimuste ja murede lahendamisel ning rändeteemalisest kommunikatsioonist kohaliku kogukonnaga.

KOV-de vajadus omada strateegiat, mis edendaks/toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse.



Joonis 9. KOV-de poolne vajadus omada strateegiat mis edendaks/toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse, n= 38

KOV-del paluti hinnata vajadust omada strateegiat/raami, mis toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse. KOV-de seisukohad välismaalaste kohanemist toetava strateegia vajaduse osas erinevad.

#### *Ei näe vajadust strateegia järele*

Enamikes KOV-des puudub vajadus kohanemist/kaasamist toetava strateegia järele. Seisukohta põhjendati välismaalaste madala arvuga ja probleemide juhtumipõhise lahendamisega. Selgitati, et KOV-d, kus on vähem välismaalasi ning nad on põliselanikega sarnase kultuuri- ja usutaustaga, aga ka seotud näiteks perekondlike sidemete kaudu, puudub eraldi strateegia jaoks vajadus. Samas toodi mitmel juhul esile, et vajadus strateegia või tegevusplaani järele võib tekkida tulevikus.

#### *Vajadus strateegia järele eksisteerib*

Mitmete KOV-de poolt toodi siiski ka välja, et vajadus strateegia järele on olemas. Vajadust põhjendati näiteks sellega, et nii oldaks valmis probleemide ennetamiseks, mille üheks vahendiks oleks strateegia.

#### *Välismaalaste kohanemine käsitletud KOV-i arengukavas*



Mõnedes KOV-des leitakse, et välismaalaste kohanemine peaks olema käsitletud KOV-i arengukavas. Näiteks selgitati, et kuna konkreetne omavalitsus ei ole väga suur, siis ilmselt eraldi strateegiat pole mõistlik koostada, küll aga tuleks vajaduspõhiselt vastavad arengusuunad ja tegevused kavandada senisest rohkem KOV-i arengukavasse põimituna kõikide teiste arenguvaldkondadega. Lisaks mainiti, et piisaks tegevusplaanist või juhistest, kuidas toetada välismaalaste kohanemist KOV-i tegevustesse ja pakutavate teenuste kasutamiseks.

#### *Piisab riiklikust strateegiast*

Mõnel juhul leiti, et kohaliku tasandi strateegia asemel piisab riiklikust strateegiast. Selgitati, KOV-l on ootus ühtsele välismaalastega seotud tegevuste koordineerimisele riigi poolt. Toodi välja, et on oluline saada teavet võimalustest, mida riik pakub, sealhulgas juriidilise nõustamise kohta. Ühe KOV-i poolt toodi esile, et riik peaks omama strateegiat, mis välistab olulise sisserände Eestile oluliselt erineva kultuuri- ja usulise taustaga piirkondadest.

#### **Kokkuvõte**

KOV-d ei pea enamikel juhtudel vajalikuks omada strateegiat/raami, mis toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse. Samas leidis ka KOV-e, mis pidasid strateegia olemasolu oluliseks. Mõningad KOV-d, mis eraldi strateegia väljatöötamist vajalikuks ei pidanud, leidsid siiski, et välismaalaste kohanemine võiks olla käsitletud KOV-i arengukavas, tegevusplaanis või juhistes. Samas ka leiti, et kohalikul tasandil vajadus strateegia järele puudub, kui on olemas riiklik strateegia, kuidas välismaalaste kohanemist toetada.

#### **Täiendavad kommentaarid**

Täiendavate kommentaaridena tõid mõned KOV-d uuesti välja, et nende territooriumil elavad välismaalased on väga hästi kohaliku kogukonnaga kohanenud. Samuti toodi esile, et ka kohalik kogukond on välismaalased hästi vastu võtnud ning integratsiooniga probleeme ei ole. Rõhutati, et enamus välismaalastest on ettevõtlikud inimesed ja saavad hästi hakkama.

Samas toodi näide, et KOV-s elavad välismaalased ei pöördu tihti omavalitsusse, vaid nende probleemid lahendab pigem tööandja. Lisaks mainiti, et kui Eestis oleks valdavalt eestikeelne koolisüsteem, siis kindlasti tekiks omavalitsuses esialgu probleemid, aga hilisem lõimumine Eesti ühiskonda oleks parem.

Täiendavate probleemkohtadena mainiti välismaalaste raskusi sobivate töökohtade leidmisel, aga ka võimalikku kohaliku kogukonna poolset hirmu teistsuguse välimusega välismaalaste suhtes.

## KOKKUVÕTE

KOV-d hindavad välismaalaste lõimumist kohalikku kogukonda positiivselt. KOV-d on võimaldanud välismaalastele, kel on selleks õigus, samad teenused ja toe nagu teistele KOV-i elanikele. Spetsiaalselt välismaalaste kohanemist toetavad struktuurüksused, suunatud tegevused ja vastav ressursikate üldjuhul puuduvad. Paljudel juhtudel ei näe KOV-d nendeks ka eraldi vajadust, kuna KOVi territooriumil viibivate välismaalaste arv ei ole kuigi suur. KOV-d leiavad, et olemasolevatest struktuuridest piisab, et välismaalaste kohanemist toetada. Mõningates KOV-des on välismaalaste toetamisel aktiivne roll ka tööandjatel ja õppeasutustel. KOV-i tasemel lahendatakse välismaalastega tekkinud küsimused või probleemid paljudel juhtudel juhtumipõhiselt ning leitakse selleks vajalik ressurss.

Samas toodi KOV-de poolt välismaalaste kohanemise ning neile tagatavate teenuse osas esile mitmeid kitsaskohti. Peamised probleemkohad tulenevad nii välismaalaste kui ka KOV-i ametnike piiratud keeleoskusest. KOV-de vastustest ilmes, et välismaalastele ei ole tagatud piisavat informatsiooni neile arusaadavas keeles KOVi teenustest ja võimalustest KOV-i territooriumil. Keelebarjäärist tulenevalt on raskendatud koostöö KOV-i ametnike ja välismaalaste vahel.

Vajaliku toe osas tõid KOV-d esile ametnike pädevuse tõstmist, sh vajadust ametnike keeleõppe, koolituste ning infopäevade järele. Soovitakse nõustamist (sh välismaalasi puudutavates juriidilistes küsimustes) ning kuidas erinevate välismaalastega seotud olukordade ja muredega toime tulla. Välismaalaste suunal toodi mitmel juhul välja vajadus parandada info ja eesti keele õppe kättesaadavust välismaalastele.

Tagasisidest tulenevalt on võimalik järeldada, et KOV-idel ei ole alati selget ülevaadet kehtivatest õigustest, normidest jms, mis käsitlevad välismaalaste riigis viibimist ning nendele laienevaid teenuseid, sh juba eksisteerivaid võimalusi ja vastavaid teenusepakkujaid.

Tulenevalt infopuudusest võivad välismaalased jääda kõrvale neile olulisest toest ja teenustest, mis omakorda on takistuseks lõimumisel kohalikku kogukonda ning võib viia teatud isoleerituseni. Juhtumipõhiselt leitakse lahendused kriitilisematele probleemidele, aga välismaalaste kohanemise toetamisel võib vajalikuks osutada ka struktuursem lähenemine.

Üldjuhul KOV-d ei pea vajalikuks omada strateegiat/raami, mis toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse, KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse ja sidususe loomisele kogukondlikul tasandil. Samas leidis ka KOV-e, mis pidasid strateegia olemasolu oluliseks või pidasid oluliseks nende teemade käsitlemist KOV-i arengukavas, tegevusplaanis või juhistes.

Teisalt soovivad KOV-id ametnike pädevuse tõstmist välismaalastega töötamiseks. Järgmises peatükis toodud soovitused lähtuvad vaatest, et KOV-d võtaksid välismaalaste kogukondlikul tasandil kohanemise toetamisel aktiivsema rolli, ennetamaks ning lahendamaks erinevaid esile tõstetud kitsaskohti. Antud lähenemine aitab tagada vajaduspõhise toe ja ekspertiisi KOVile. Johtuvalt on oluline, et KOV-d defineerivad eesmärgid, mida nad välismaalaste kohanemise toetamisel oma kogukonnas soovivad saavutada ning millised võiksid olla vastavad tegevused ja osapooled, kes selles osas saaksid KOVi toetada.



## SOOVITUSED

Eelnevale analüüsile tuginedes võib täheldada järgmisi peamisi kitsasvaldkondi, mis KOV-des välismaalaste lõimumise toetamisel esinevad. Kitsaskohtade adresseerimiseks tuuakse järgnevalt välja vastavad soovitused. Soovituste juures lähtutakse KOV-des juba rakendatavatest headest praktikatest ja ka vajadusest täiendavate lahenduste järele, tuginedes sealjuures ka olemasolevatele teenustele ja ressurssidele.

### Kitsaskoht 1

KOV-idel ei ole selget ülevaadet kehtivatest õigustest, normidest jms, mis käsitlevad välismaalaste riigis viibimist ning nendele laienevaid teenuseid.

### Vastavad soovitused

- Edendada informatsiooni lihtsamat kättesaadavust KOVi töötajatele välismaalastega seonduvatest olemasolevatest standarditest ja õigusnormidest.
  - Koostada KOV-dele infomaterjal kehtivatest õigustest, normidest jms, mis käsitlevad välismaalaste riigis viibimist ning nendele laienevaid teenuseid (sh muudatuste korral ka antud materjalide uuendused ning KOVide teavitamine muudatustest).
  - KOV-de teadlikkuse suurendamine Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) migratsiooninõustamise teenusest.
  - Korraldada vajaduspõhiseid kohtumisi PPA õigusnõustajate ning KOV-i ametnike vahel, selgitamaks välismaalaste riigis viibimise õiguslikke aspekte.
- KOV-i territooriumil tegevate välismaalaste lõimumist toetavate asutuste koostöö ning võrgustamine, et KOV oleks teadlikum võimalikest teenustest ja võimekustest (nt keeleõppe võimalused). Võrgustamine KOV-i eestvedamisel tagab isiku kiirema ja teadlikuma suunamise relevantsete teenusepakkujateni ning pakutavate teenuste mitmekesisuse ja terviklikkuse.
- Suurendada KOV-de vahelist koostööd ja suurendada KOV töötajate kompetentse üks teiselt õppides, näiteks ajutise töjõuvahetuse ja õppevisiitide näol.

### Kitsaskoht 2:

KOVid on edukalt kaasanud välismaalased tavateenustesse, kuid puuduvad eraldiseisvad spetsiifilised teenused välismaalastele, mistõttu võivad välismaalased jääda kõrvale vajalikust toest ning suunamisest, mis nende lõimumist KOV-s toetaks. Sellest tulenevalt võib tekkida isoleeritus ning vähene lõimumine kohaliku kogukonda ja lõpuks KOVist ära lahkumine. Kohaliku elanikkond võib tulenevalt eelarvamustest ja vähestest õigetest faktidest suhtude sisserändajatesse negatiivselt. Paljudes KOV-des tegeletakse välismaalastega juhtumipõhiselt eelkõige probleemide kerkimisel, kuid puudub struktuursest lähenemine. Loodetakse riiklikule strateegiale, kuigi lõimumine toimub kohalikul tasandil.

### Vastavad soovitused

- KOV-idele tagada suurem mõistmine välismaalaste ning nende lõimumise toetamise osas, sh võimalikud erivajadused ja erisused, parimad praktikad jms.
  - Kultuuriministeeriumi ja teiste valdkonna ekspertide poolt tagada KOV-de teavitamine riikliku valdkondliku arengukava "Lõimuv Eesti 2020" suundadest, nt kontaktseminaride vms vahendusel.
  - Riigistruktuuride poolt tagada KOV-idele parem ülevaade riiklikest ja ka välisvahenditest, mida oleks võimalik kasutada välismaalaste lõimumise toetamiseks KOVi tasandil, sh haridusvaldkonnas, oma kultuuri säilitamise võimaluste toetamiseks ja kohalikule elanikkonnale tutvustamiseks.
  - Toetada haridusasutusi KOV-des, võimaldades koolitusi ning jagada parimaid praktikaid ning metoodikat, kuidas välismaalastest laste kohanemist haridusasutuses toetada ning kaasata lastsevanemaid.
- Kogukonna sidususe ja elanike lõimumiseks korraldada kontaktüritusi, sh kultuuri ja spordiprogrammid.
  - Korraldada kontaktüritusi KOV koostöös kolmanda ja erasektoriga vabaajaürituste jms raames.
- KOV-i arengukavas/strateegiates sõnastada KOV-i nägemus välismaalaste kaasamisest kogukonda/kogukonna ellu, et oleks tagatud erinevate ühiskonnagruppide sidusus kohalikul tasandil.
  - KOV-del töötada riigipoolsete ning teiste valdkonna ekspertide toel välja välismaalaste lõimumisstrateegia, kontseptuaalne lähenemine, sh või käsitleda välismaalaste lõimumist KOV-i arengukavas või tegevusplaanides.
  - Töötada välja tegevusjuhised välismaalastega seotud tüüpolukordade lahendamiseks, sh kaasamis/suunamisloogikat.
  - Strateegia/arengukava planeerimise raames kaardistada KOV-ide poolt koostööpartnerid ning defineerida erinevate osapoolte roll välismaalaste lõimumise toetamisel.
  - Tuginedes seatud eesmärkidele tuvastada konkreetsete koolitusvajadused ning vastavalt viia ellu koolitustegevused ja regulaarsed võrgustamisüritused
- KOVi tasandil tagada tasakaalustatud kommunikatsioon rände teematikal, sh ka juhul kui KOV-s puudub märkimisväärne sisserändajate arv, ennetamaks eelarvamustest tulenevaid negatiivseid hoiakuid.
- Suurendada ja struktureerida koostööd töandjate, rahvusvähemusühenduste ja kodanikuühendustega, kes saavad olla oluliseks sillaks KOV ja välismaalaste vahel
- Kaaluda rahvusvähemuste esindajate kaasamist otsustusprotsessidesse, mis võib üheaegselt vähendada välismaalaste isoleeritust, kaitsta vähemusgruppide huve ning tõsta KOV-i võimekust ja kompetentsi.

### **Kitsaskoht 3:**

Välismaalastele ei ole tagatud piisavat informatsiooni neile arusaadavas keeles KOV-i teenustest ja võimalustest territooriumil.

#### **Vastavad soovitused**

- Tõlkida KOV-i kodulehed vähemalt inglise ja vene keelde. Tagada KOV-i kodulehel välismaalasele KOV-s elamiseks vajalik info.
  - KOV-i kodulehel lihtsustatult ja skemaatiliselt selgitada isikule vajalikud sammud KOV-s elu alustamiseks ning millised teenused talle laienevad. Kaaluda riiklikult KOV-de ülese ühtse vormi tagamist antud info edastamiseks, mida saab vajadusel kohandada konkreetse KOV-i konteksti. Skemaatiline info KOV-s elu alustamiseks muuta kättesaadavaks ka eesti.ee leheküljel.
- Siseministeeriumi ja KOV-i koostööl pakkuda kohanemisprogrammi vastavalt vajadusele väljaspool kohanemisprogrammi määruses sätestatud asukohti. Tagab välismaalastele parema esmasisesejuhatuse ja või kinnituse/korduse varem saadud infost, sh vanemate roll lastekasvatamisel jms.
- Lisaks välismaalaste individuaalsele nõustamisele, KOV-de poolt kaaluda võimalust, võimestada oma töötajaid pakkumaks kohanemiskoolitusi KOV-i territooriumil elavatele välismaalastele. Kohanemiskoolituste pakkumisel saab aluseks võtta riikliku kohanemisprogrammi materjalid ning lisada konkreetse KOV-i spetsiifiline info.

#### **Kitsaskoht 4:**

Keelebarjäärist tulenevalt on raskendatud KOV-i koostöö välismaalastega ning viimastele KOVi territooriumil teenuste kättesaadavus.

#### **Vastavad soovitusel**

- Edendada KOV-ide ja välismaalaste teadlikkust keeleõppe võimalustest.
- KOVi poolt soosida/toetada mitteformaalsete keeleõppe võimaluste teket koostöös kolmanda (ja era) sektoriga (nn keelekohviku näited), mis samuti võimaldaks välismaalaste ja kohalike elanike võrgustamist ja sidusust ning elektroonseid eesti keele õppe võimalusi.
- Suurem koostöö tööandjatega keeleõppe tagamisel/korraldamisel erinevate formaatide puhul:
  - Tööandjatel võimaldada osaleda isikul keeleõppes kui tunnid peaksid toimuma kaugemal töö- ja elukohast ning kui tunnid peaksid kattuma tööajaga.
  - Suuremate töökollektiivide puhul kaaluda majasisese eesti keele õppe pakkumist.
  - Lähtuda keeleõppijate reaalsest keelevajadusest, sealjuures panna varasemast suuremat rõhku erialase keele õpetamisele, tõstmaks välismaalaste motivatsiooni eesti keelt õppida ja suurendamaks õppijate konkurentsivõimet tööturul.
- Edendada tõlketeenust, sh riiklikult kaardistada olemasolev (inim)ressurss, kes oleks valmis suulise tõlke puhul abistama. Samas võib antud lähenemise võtta ka KOVi tasandil.
- Võimaldada KOV-i töötajatele vajalikku keelekompetentside tõstmist.

**Küsimustik kohalikule omavalitsusele**

**Välismaalaste integratsioon kohalikus omavalitsuses**

**1. Kohaliku omavalitsuse nimi:**

**2. Kohalikus omavalitsuses (KOV) elavad välismaalased:**

- KOV-s elanikuna registreeritud välisriigi kodakondsusega isikute arv.

- KOV-s registreeritud välismaalaste peamised päritoluriigid (5 peamist).

**3. Kuidas hindate teie KOV-s elavate välismaalaste lõimumist kohaliku kogukonnaga?  
Mis on positiivset ning millised on kitsaskohad?**

**4. Millised välismaalaste kohanemist toetavad tegevused on teie KOV-s tagatud?  
Palun tooge eraldi välja nii teie linna või valla kui ka teile teadaolevate teiste  
teenusepakkujate poolt pakutavad teenused.**

**5. Kas ja millised kitsaskohad on teie hinnangul KOV- i poolt osutavate teenuste  
kättesaadavuse tagamisel välismaalastele?**

6. Kas teie KOV-s on olemas spetsiaalselt välismaalaste kohanemise toetamisele keskenduv struktuurüksus, spetsialiseerunud töötaja(d) vms?

7. Kuidas on teie linnas või vallas korraldatud lõimumise valdkonna tegevuste ressursikate?

8. Palun kirjeldage kas ja millist tuge sooviks teie KOV, et toetada välismaalaste kohanemist?

9. Koolitused:

- Kas välismaalastega kontaktis olevad KOV-i või teiste teenusepakkujate töötajad (kui omavalitsus on sellest teadlik) on läbinud koolitusi, mis neid antud sihtgrupiga töötamisel toetavad? Kui jah, siis palun tooge välja millal ja millistele teemadele on koolitused keskendunud.

- Palun hinnake järgnevaid võimalikke KOV-i töötajatele suunatud koolitusteemasid järgnevate hinnangute alusel: „*väga kasulik, kasulik, natuke kasulik, üldse mitte kasulik*“.
  - Tänapäevaste rändetrendide mõistmine  
Vali sobiv vastus
  - Välismaalasi kaasavate sotsiaal- ning tööturuteenuste parimad praktikad



Vali sobiv vastus

- Välismaalaste kogukondliku aktiivsuse toetamine

Vali sobiv vastus

- Erinevate teenusepakkujate roll kohalikul tasandil välismaalaste kohanemise toetamisel

Vali sobiv vastus

- Kohaliku kogukonna kaasamine rände ja lõimumisega seotud küsimuste ja murede lahendamisel ning rändeteemaline kommunikatsioon kohaliku kogukonnaga

Vali sobiv vastus

- Välismaalaste kohanemist toetavad projektid ning võimalikud rahastusallikad

Vali sobiv vastus

- Täiendavad koolitusteemad:

**10. Kuidas hindate KOV-i vajadust omada strateegiat mis edendaks/toetaks välismaalaste suuremat kohanemist/kaasamist KOV-i tegevustesse ja KOV-i poolt pakutavatesse teenustesse.**

**11. Täiendavaid kommentaare seoses antud teematikaga?**

**Suured tänud!**

